

“Nākotnes vajadzības un vērtības - kultūras konteksts”

Prof. Maija Kūle

Roja, 4.02.2015

Kurzemes plānošanas reģiona konference

Latvija- Eiropa-pasaule: stratēģijas un koncepcijas

Sociālajās zinātnēs un filosofijā diskutētie raksturojumi:

globalizācija, glokalizācija,

plūstošās [fluid] sabiedrības, ātrlaiks,

komunikatīvais laikmets, izmaiņu stratēģijas,

utopiju atcelšana, bet saglabājas utopiskais,

vizuālās kultūras laikmets,

diskursīvā ētika,

demokrātijas stiprās un vājās puses, nevēlēšanās atzīt vājās puses;

ģeopolitikas dominance,

mikrovaras nozīmes pieaugums [Fuko],

cilvēka izpratnes maiņa, balstoties uz ķermeniskumu [embodiment] un vēlmju realizāciju,

telpas un laika kultūru attiecības [V.Šmids], LV pāreja no telpas uz laika kultūru;

procesu estetizācija un teatrializācija [Debors], simulakri [Bodrijārs].

Galvenie veiksmes dzinējspēki ir

- Cilvēkkapitāls, sociālais kapitāls, kultūrkapitāls, savienojumā ar audzināšanu, ētiku, pozitīvu saskarsmi;
- patiesība, kritiskās domāšanas nepārvēršanās par destrukciju, vērtību saliedētība un noturība, ilgtspējība,
- Cilvēktiesību realizēšana, tiesiskums, korupcijas, “klanu” sistēmas jeb nelabvēlīgi “austrumnieciskā” dzīvesveida novēršana;
- Inovācijas ne tikai tehnoloģijās, bet arī humanitārajā sfērā;
- ekonomiskā daudzveidība;
- vietas kvalitāte; piederības, iesakņotības izjūtas
- stratēģiskās pārvaldības kapacitāte, pārvaldības nepārvēršana par birokratizētu procesu

Eiropas [ES] mūsdienu nostādnes, kas skar stratēģisko plānošanu, attīstības vēlmes

- Eiropēiskās civilizācijas racionalitāte – cerība uz prāta prioritāti, sengrieķu arhetipiskie paraugi – vēlme pēc agoras, tiesību sistēmas stiprināšana - formāls tiesiskums, taču pāreja no tiesību pozitīvisma uz dabisko tiesību hermeneitiku, līdzdalība un pilsoniskā sabiedrība, cilvēktiesību jeb fundamentālo tiesību un dažādības respektēšana, mēģinājums nozīmes paaugstināšana, atteikšanās no tieša ekonomiskā redukcionisma, bet tā principu saglabāšana
- ES – nav stingras ideoloģijas, līdz šim – Romas līguma interešu kopa; nespēja pieņemt līgumu par ES konstitūciju; esošajā ideju kopumā ietilpst Apgaismības filosofijas un kultūras nostādnes, modernizācijas atziņas, pragmatisks tehnokrātisms, cerīga dialoga filosofija, bet realitātē – disputu nevaldāmība; neskaidras attiecības ar reliģijām Eiropas sekulārisma laikmetā
- Eiropas nožēla – par eirocentrismu, eirošovinismu, post-koloniālisma situācija,
- post-modernisma jēgas neskaidrība,
- vājums: novecošana [aeging], disputi dialoga vietā, priekšspriedumi un aizspriedumi [Bohm], lēnīgums lēmumu pieņemšanā ātrlaika situācijās, vienotas eiropēiskās identitātes trūkums [ES pilsonības jaut.], ekonomiskās konkurences pārvešana uz politisko – valstu konkurenci ES, kas nesekmē ES saliedētību

LV idejiskās nostādnes un kopš 1990-tajiem

- Mītiski romantisko, 1988-1991.g. atbrīvošanās procesu pāraugsme kapitālisma sistēmā; lēnais process kā brīvība”no” pāraug “brīvībā “priekš” [I.Berlins]
- Sabiedriskās izpratnes atpalikšana no kapitālistisko nosacījumu ieviešanas ātruma un tiesiskuma sakārtošanas [arī kļūdām, vēlmes tās novērst]
- Post-sociālistiskās mentalitātes sindromi;
- Neoliberālā ticība brīvā tirgus visu regulējošajai lomai, vēlina attapšanās par nepieciešamo balansu starp stratēģiskās attīstības plānošanu un brīvo tirgu;

LV idejiskās nostādnes kopš 1990-tajiem

- Uzticība finanšu kapitāla plūsmu tranzīta lomas varenībai un LV labumam no tā, savukārt, milzīgas banku krīzes, to izmaksas; kas ir/būs LV – tilts?, tranzīts? pakalpojumu piedāvājumu vieta? LV nav un nekļūst par – zināšanu un inovāciju transfēra vietu ES,
- Finansiālo ieguvumu neizmantošana izglītības, zinātnes, kultūras stiprināšanai kā attīstības garantam; demokrātijas realizācija kā elektorāta demokrātija, kvantitatīva pārākuma demokrātija,
- nevis kultūras, atbildīgas personības *interesu balansa* demokrātija;
- Ilgstspējības trūkums valsts un pašvaldību pieņemtajās stratēģiskajās un plānveida nostādnēs;
- Sadarbības trūkums – ejot uz vienotu mērķi; mērķu īslaicīgums;
- politiskā savstarpējā neuzticība; valsts -kā nācijai vajadzīga fenomena - neatšķiršana no valdību rīcības; valsts un valdību identifikācija; politiskās izglītības trūkums

Mācība par 3 dzīves formām

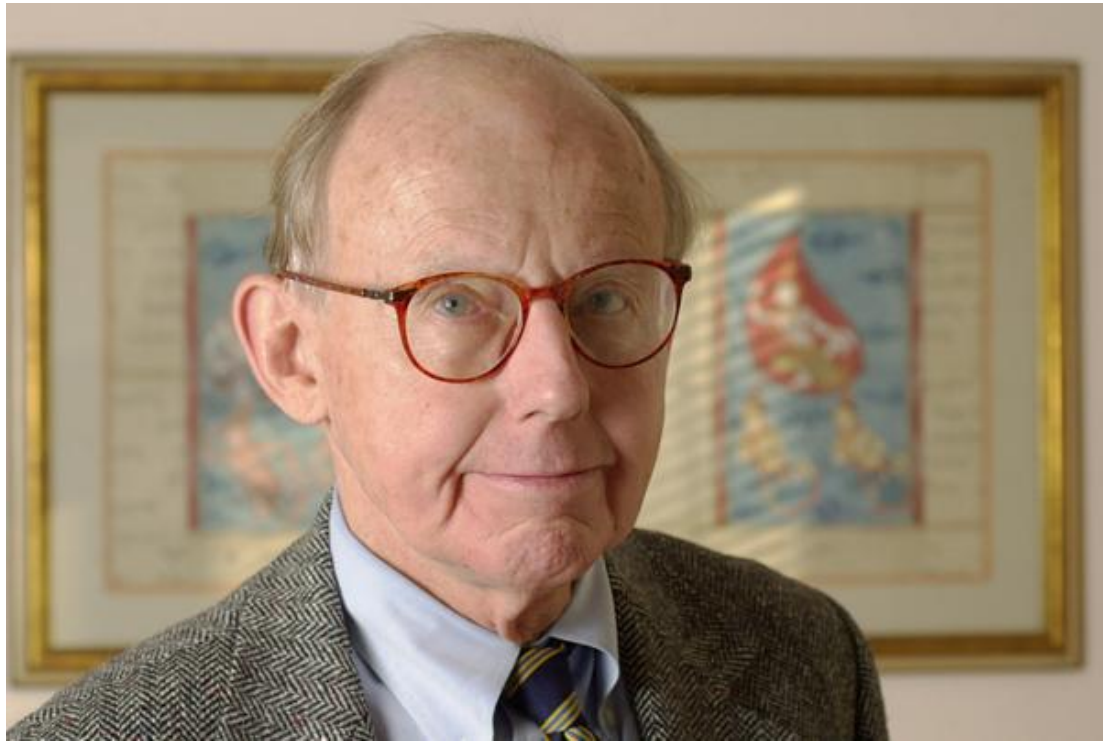
- Ideoloģiju vietā patlaban nostājas vērtību kopas jeb attieksmes pret vērtībām,
- **LV Satversmes preambula**, uzrādot LV vērtības, nāca laikā, tā ir jāizprot un jāiemiešo realitātē kā darbība - mērķtiecība, ne tikai jāatzīst par filosofijas un politikas teorētisko nostādni LV
- Pirmā dzīves forma “**augšup**”, vērtību hierarhija, orientācija uz telpiskumu; vērtību stabilitāte, Absolūts, klasiskā ētika, tradicionālisma pārsvars
- Otrā dzīves forma” **uz priekšu**”, kvantitāte, pieaugums, orientācija uz laiciskumu, vēsturiskumu, attīstību [progresu], procesa filosofija
- Trešā dzīves forma ‘**uz virsmas**”, post-modernisma orientācija uz situāciju, nevis telpu, laiku, attīstību; tās izpausme mākslās un sadzīvē
- Latvijā sadzīvo visas 3 formas, kopš 1990-tajiem nāk forma “uz virsmas”, bet ES nostādnes mūs notur “uz priekšu” režīmā

Lielie XX/XXI gs. domātāji un viņu pasaules ainas

- **Martins Heidegers.** “Esamība un laiks”, “Malkasceļi”, 1920-1970-tie gadi;
- *Eiropa ir pazaudējusi ceļu pie esamības, pieaug tehnokrātija, militarisms; darbošanās mānija, birokratizācija “das Man”, lieluma mānija; cilvēks pazaudējis būtību, redzot tikai esošo,*
- *atgriešanās pie saknēm, patērētājsabiedrības “das Man” nomierināšana un cilvēka eksistences jautājumu dziļāka apzināšana*
- Krievijas šīsdienas propagandas mēģinājumi izmantot vācu filosofijas metra atzinumus par Eiropas metafiziskā laikmeta krīzi kā vadmotīvu, ka pasauli tagad pārveidos atdzimstošā “krievu pasaule” ar speciālo garīgumu

Samuel Phillips Huntington

- Kopš 1996.g. **S.Hantingtons ‘Civilizāciju sadursme..’** – *konceptija attaisnojas*, spilgti saskatāms Ukrainas-Krievijas konfliktā, Islama pasaules pretenzijās un sadursmē ar pārējo pasauli

Yoshihiro Francis Fukuyama

Pēc 1985.g. perestroikas, PSRS sabrukuma, ASV spēka nostiprināšanās: **F.Fukujama** “**Vēstures beigas un pēdējais cilvēks**” [*The End of History and the Last Man*](#) (1992)
[ASV] – pasaulē pilnīgi uzvar liberāli demokrātiskā attīstība; brīvais tirgus, liberalizācija;

Šī koncepcija neattaisnojās

Alvin Toffler, futuroloģija

1970-tajos, **A.Toflers “Trešais vilnis”** par industrializācijas nomaiņu ar individualizēto amatniecības kultūru, jaunajām tehnoloģijām

Pirmais vilnis ir agrākā kultūra, kas nomaina mednieku, lauksaimnieku kultūru;

otrais vilnis ir industriālā revolūcija kopš 17.gs, masveida ražošana, izglītība, birokratizācija; masu iznīcināšanas līdzekļi; urbanizācija,

Trešais vilnis ir post-industriālās sabiedrības; kopš 1950-tajiem informācijas, kosmosa laikmets, elektroniskā pasaule, globālais ciemats, uz zināšanām balstīta ekonomika, nav taisnveida progresā, bet šūpošanās attīstībā

Richard Florida,

diskutējamās nākotnes teorijas

- *The Rise of the Creative Class* ("Radošās šķiras izcelšanās", 2002), *Cities and the Creative Class* ("Pilsētas un radošā šķira", 2005), *The Flight of the Creative Class* ("Radošās šķiras lidojums", 2005) un *Who's Your City?* ("Kas ir tava pilsēta?", 2008).

Radošā šķira kā ekonomikas un kultūras virzītājspēks; māksliniecisko ieviržu spēks, kreatīvās industrijas, globālie stimuli, radošās lielpilsētas, sexminoritāšu ieguldījums, bohēmiskais indekss

Kurzemes reģiona attīstība uz LV, ES fona

- Labas filosofiskas un reģiona-politikas iestrādes, atbilst ES vērtību ievirzēm: zaļā pasaule, izglītība, radošums, iekļaušana, transporta jautājumu risināšana – sasniedzamība; vides vērtību izmantošana; pakalpojumu pieejamība, globalizācijas, pārrobežu attīstības principi, (*the small is beautiful*);
- Kopš 2014.g. vairāk jānovērtē reģiona līdzdalība drošības stiprināšanā, komunikatīvo sakaru pilnveidošanai, arī krīzes situācijās – centru un tīklu veidošana;
- Reģionālo mediju nozīme un atbildība;
- Deviantās uzvedības un rīcības [alkoholisms, narkomānija, vardarbība u.c.] preventīvie pasākumi, to novēršana kā plānošanas uzdevums līdzās izglītībai un drošībai;
- Piemirsta Kurzemes izcilības vieta LV vēsturē – Kurzemes hercogiste kā LV valstiskuma priekšvēsture [4. sēj.Latvieši un Latvija, LZA, 2014.g.], ar to var savienot audzināšanu, vietas nozīmes atzīšanu, kultūras, ekonomiskās veiksmes [kuģbūvniecība, pasaules ceļojumi, priedes kā būvmateriāls, kultūra]